

Останній етап розробки структури діяльності щодо проектування навчально-методичного забезпечення модульної технології полягає в об'єднанні окремо створених елементів модуля професійної компетентності в єдину структуру (модульну навчальну програму) і перевіріці “деталей” структури на дублювання, забезпечення відповідності обсягів роботи в рамках модуля щодо часового регламенту, встановленого в нормативних документах (навчальних планах). На цьому етапі робиться висновок про доцільність включення тієї або іншої інформації у зміст навчальних елементів при розробці модульної навчальної програми.

Запропонований підхід до розробки методичного забезпечення, на нашу думку, найбільш повно висвітлює його особливості. Це пояснюється тим, що етапи, запропоновані науковцем, включають у себе здебільшого всі аспекти, запропоновані іншими дослідниками цієї проблеми.

Висновки. Таким чином, методичний комплекс інформаційного забезпечення навчальної дисципліни можна розглядати як цілісну дидактичну систему, що являє собою базу знань в одній із предметних галузей, яка постійно розвивається. При розробці методичного забезпечення як дидактичної системи елементів потрібно враховувати як вимоги до загальної структури комплексу, так і специфічні вимоги до окремих його елементів. На загальному рівні методичне забезпечення має враховувати вплив кредитно-модульної системи, тенденції комп'ютеризації навчання тощо. Але окрему увагу при розробці методичного забезпечення маємо приділяти вимогам до кожного елементу. Це сприятиме ефективному використанню методичного забезпечення в навчально-виробничому процесі професійно-технічного навчального закладу й забезпечить формування професійної мобільності в учнів.

Література

1. Власов Д.А. Технологические процедуры создания электронного ученика / Д.А. Власов, Л.С. Кузина, В.М. Монахов. – М. : МЭСИ, 2001. – 118 с.
2. Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів. – К. : Знання, 2005. – 8 с.
3. Самородский П.С. Методика профессионального обучения : учебно-методическое пособие для преподавателя специальности “Профессиональное обучение” / [под ред. В.Д. Симоненко]. – Брянск : Изд-во БГУ, 2002. – 90 с.
4. Федосова Л.П. Комплексное методическое обеспечение предметов и профессий / Л.П. Федосова. – М. : Владос, 2006. – 253 с.
5. Христочевский С.А. Электронные мультимедийные учебники и энциклопедии / С.А. Христочевский // Информатика и образование. – 2000. – № 2. – С. 70–77.
6. Яковенко Т.В. Методика структурирования навчального матеріалу за модулями в професійному навчанні / Т.В. Яковенко // Освіта Донбасу. – 2004. – № 2. – С. 93–96.

СУЩЕНКО А.В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ В УМОВАХ ПОЛІЕТНІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Сьогодні, коли український народ вступив у нову добу свого історичного розвитку, моральне виховання дітей і молоді на основі національних традицій найбільше відповідає потребам відродження України як багатонаціональної держави.

Серед проблем, від розв'язання яких залежить здійснення цього відродження, важливе місце посідає виховання толерантного ставлення до представників різних націй і народностей, які населяють Україну, використання морального потенціалу всіх форм, методів та засобів етнічних педагогічних традицій.

Очевидно, що педагогічний процес у закладах освіти щодо морального виховання має будуватись з урахуванням як багатовікової історії українського народу, так і історії національних меншин, їх національно-культурних особливостей і традицій. Це вимагає від педагогів знання етнокультурної спадщини народностей, які компактно проживають у певному регіоні, пошуку кращих зразків виховання моралі у носіїв цього досвіду, усвідомленого оцінювання. Психолого-педагогічні аспекти морального виховання у різних етнічних групах були предметом дослідження Г. Волкова, О. Гуренко, В. Колкунової, В. Кукушина, О. Ляшенко та інших учених [1–6].

Автори в цілому розробили теоретичні засади підготовки педагогів до роботи в поліетнічному середовищі, визначили психолого-педагогічні характеристики етнокультурної компетентності майбутнього педагога: сутність, структуру, модель етнокультурної компетентності й рівні її сформованості у студентів педагогічного університету. Серед суттєвих здобутків слід також відзначити створення технології формування етнокультурної компетентності майбутніх педагогів з урахуванням специфіки реалізації її в умовах педагогічного університету та описом позитивної динаміки її сформованості.

Велика практична цінність зазначеного інформативного зумовлює необхідність формування вихідних положень морального виховання школярів в умовах поліетнічного середовища. Це завдання потребує додаткових зусиль як з боку науковців, так і з боку практиків.

Мета статті – висвітлити концептуальні передумови морального виховання учнів загальноосвітніх шкіл в умовах поліетнічного середовища.

Система освіти пережила різні форми шкіл: “школи діяльності”, “школу праці”, “школу творця, борця, активного діяча”, “школу співробітництва” тощо. Але багатство форм не змогли подолати досі існуючі суперечності між етнічними особливостями моральних детермінант учнів, що посилює відчуження між ними. Спостерігається різке і стрімке збільшення кількості різних життєвих цінностей і моральних першоджерел. З огляду на це орієнтована на полікультурну та поліетнічну мораль педагогіка дасть змогу глибше зрозуміти, як задовольнити освітні потреби будь-якої людини і бути при цьому людяною. По суті, нинішня криза в суспільстві та освіті якраз і полягає в її деморалізації, відірваності від загальнолюдських та міжетнічних цінностей.

Викладене зумовлює необхідність проведеної в теорії шкільного виховання синтезу накопичених знань про особливості морального виховання в різних етнічних групах та оновлення методологічних засад організації та здійснення виховного процесу загальноосвітньої школи з урахуванням поліетнічної складової.

У складний час соціальних, політичних, етнічних суперечностей легко передбачити неминучість посилення ролі морального виховання внаслідок хижацького, споживацького ставлення уже не тільки до природи, рослин і тварин, а й до людини. В таких умовах отримати позитивні наслідки можна за наявності в школах системи морального виховання в поліетнічному учнівському колективі, тобто сукупності послідовних, взаємопов'язаних, керованих адміністрацією школи і виховате-

лями впливів на дітей, впливів, спрямованих на різнобічний моральний розвиток учнів різних етнічних груп, які сприятимуть не тільки формуванню нових переконань і поглядів, а й створенню полікультурного, демократичного стилю життєдіяльності школи в цілому, здатного протистояти складним колізіям суспільного розвитку, “хибним” моральним цінностям через гуманізацію найближчого соціального оточення (сім’ї, шкільного класу, друзів тощо). Перспективи запровадження такої системи пов’язані ще й з тим, що в Україні, як і в більшості країн Євросоюзу, проживають люди, котрі є носіями численних форм етнічної культури, духовних цінностей та моралі, в якій слід орієнтуватись кожному професіоналу. Врахування особливостей менталітету кожної нації під час створення педагогічних процесів, використання потенційних можливостей так званих “етнічних педагогів” дасть змогу наблизитися до вирішення як мінімум двох важливих завдань:

- 1) підготувати нове покоління українців до інтеграції в європейське освітнє й соціальне середовище;
- 2) покращити стан моральної вихованості наших дітей.

Подальших досліджень вимагають також проблеми створення концепції психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів до здійснення процесу морального виховання підростаючого покоління в умовах поліетнічного учнівського середовища.

Отже, демократизація освітніх систем, що зумовлює потребу в переосмисленні існуючого традиційного педагогічного процесу, оновленні шкільного виховання і пріоритетів школи на полікультурній основі, дає можливість з певним оптимізмом зазначити, що вже існує теоретичне підґрунтя для розробки методологічних і методичних основ особистісно орієнтованого гуманного педагогічного процесу, який має принципово відрізнитись від традиційного. Характер цих змін був пов’язаний із змінами та появою нових концепцій демократичної школи, особливості якої полягали в:

- 1) створенні умов для нової етичної взаємодії, що виражається в багатогранному колориті думок і позицій, інтелектуальній свободі;
- 2) розвитку матеріально-педагогічної бази для реалізації духовного потенціалу дитини будь-якої етнічної меншини;
- 3) залученні сім’ї різних етносів до шкільного педагогічного процесу з метою активної соціалізації учнів;
- 4) визначенні нових критеріїв оцінювання конкретних результатів діяльності школи, мірою всіх інновацій якої є благополуччя і максимальний розвиток дитини, підвищення її соціального статусу в шкільному педагогічному процесі.

Такий педагогічний процес, за визначенням професора Т.І. Сущенко, являє собою процес взаємного духовного збагачення педагогів і дітей в умовах сприятливого психологічного клімату стосунків, діалогічної культури та інтелектуальної співтворчості [7].

На нашу думку, такий педагогічний процес найоптимальніше сприятиме моральному вихованню дітей різних етнічних груп, оскільки має такі особливості:

- 1) педагог у ньому діє не за програмами та планами, а орієнтуючись на дитину, її стан, настрій, етнічні детермінанти;
- 2) створює умови для повноцінного самоздійснення внутрішніх сил і здібностей дитини;

3) не допускає примусу та формального підходу до особистості учня, вимагає від учителя систематичного і постійного самовдосконалення.

З незначними доповненнями, змінами та уточненнями деяких власних позицій ми використали в експериментальній роботі розглянуті концепти морального виховання в школі. Незважаючи на те, що експеримент продовжується, попередні висновки про дієздатність розглянутого і запровадженого нами алгоритму можна зробити вже зараз:

1) у нашому дослідженні розглянутий педагогічний процес виступає як засіб морального виховання в поліетнічному середовищі (урок, позакласна, позашкільна сфера, родина, неформальні об'єднання тощо);

2) його дієздатність підтверджується і такими факторами: ставленням учителя до учнів різних етнічних груп як до вищої цінності, суб'єкта свого власного розвитку; використанням недирективних методів впливу на поведінку учня, що не обмежують його вибір і самостійність;

3) персоніфікованим характером відносин учителів та учнів, діалоговою взаємодією між ними на полікультурній основі;

4) людяністю особистісної позиції педагога, його відкритістю і щирістю, створенням таких освітніх завдань, які спрямовані на вдосконалення міжетнічного комунікативного компонента; гнучкістю навчальних планів і програм;

5) піднесенням особистості кожного учня, підвищенням його особистісного статусу в середовищі класу, школи, родини та однолітків, не залежно від національної належності.

Високорезультативними в цьому педагогічному процесі виявились: рівноправне спілкування з учнем, тренінги міжетнічного комунікативного спілкування, різноманітні ігри, уроки-диспути, розв'язання морально-етичних завдань, насичення змісту уроків та позакласних годин реальними життєвими проблемами учнів різних етнічних груп, гарантія прав і свобод дитини, не залежно від її національності, можливість реалізувати повноцінно свою індивідуальність, створення ситуації успіху тощо. Але слід зазначити, що суттєвою перешкодою до ефективної реалізації всіх зазначених заходів стала неготовність шкільних, особливо молодих учителів, які не пройшли тривалу "інтернаціональну" підготовку в радянській вищій освіті, до такої роботи.

Дослідження з окресленої проблеми ведеться в рамках обраної для вивчення кафедрою управління навчальним закладом і педагогіки вищої школи Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) загальнокафедральної теми: "Оновлення концептуальних засад професійної освіти в Україні на етапі євроінтеграції".

Зазвичай подібні проблеми у вищій школі прийнято вирішувати перевіреним способом – уведенням спеціальних внутрішньошкільних чи внутрішньовузівських курсів або включенням деяких елементів проблеми до змісту спецдисциплін та педагогічної практики під час обов'язкового стажування та перепідготовки. Не є винятком й уявлення про таку підготовку фахівців зазначеної кафедри, але із самого початку вона мала деяку своєрідність.

По-перше, серйозною вадою поліетнічної компетентності нинішніх учителів стала, на нашу думку, монокультурна замкненість. Вона певною мірою зумовлена прагненням сучасних науковців якомога глибше дослідити історію й культуру свого народу. Звичайно це заслуговує на всебічну підтримку, але надання українсь-

ким (чи будь-яким іншим) народнопедагогічним поглядам статусу універсальних, загальнолюдських категорій є явною дискримінацією інших поглядів.

По-друге, наше бачення розв'язання проблеми підготовки вчителів до роботи в умовах полікультурного середовища впливає із теоретичного уявлення про її сутність і зміст і розглядалося як створення соціальних, педагогічних і психологічних умов для реалізації майбутніми педагогами тих потенційних етнічних задатків і можливостей, які мають позанаціональний та загальнолюдський характер. Особливістю безпосередньо нашої концепції підготовки педагогів є те, що вона відбувалася під час виконання професійних обов'язків та одночасного навчання в магістратурі за спеціальністю "Педагогіка вищої школи".

Концепція підготовки визначала підходи до розуміння особливостей педагогічної діяльності в умовах полікультурного середовища як до цілеспрямованого пробудження позанаціональних гуманістичних цінностей, які є найпотужнішим рушієм професійного самовизначення й самореалізації вчителя.

Останній феномен базується на розумінні педагогічної діяльності в умовах полікультурного середовища як визначення й утвердження педагогом власної позиції, що ґрунтується на безумовному прийнятті унікальності кожної людини, не залежно від етнічної належності, як найвищої цінності з огляду на те, що й сам педагог повинен бути такою цінністю для всіх суб'єктів педагогічного процесу.

Висновки. Як стихійні, так і організовані попередні спроби актуалізувати на наукових засадах інтернаціональний та етнічний потенціал кожного педагога у педагогічній діяльності за рахунок адміністративного ресурсу довели неспроможність такого підходу. Тому наша концепція базується на ідеї про те, що подібна інноватика повинна підкріплюватися не тільки якомога сильнішою зовнішньою мотивацією й стимулами до змін у своїй роботі, а й реальними результатами для педагога, діяльність якого детермінується потребами в щасті, шлях до якого лежить через самореалізацію в обраній професії.

Породжений фундаментальною потребою педагога процес об'єктивації його сутнісних екзистенційних сил, який відбувається завдяки власній внутрішній і зовнішній діяльності, є тим фоном, на якому повинна розгортатися цілісна картина підготовки вчителів до педагогічної діяльності в умовах поліетнічного шкільного середовища та впровадження найбільш перспективних розробок у практику поліетнічного учнівського середовища.

Ці процеси стримуються існуючими суперечностями між:

- глобальною потребою руху до європейського співтовариства в усіх сферах життєдіяльності та локальним лобіюванням пріоритетів суто економічного розвитку над духовним (не факт, що наша освіта гірша);

- сучасним загальноновизнаним поглядом на ефекти демократичної освіти та авторитарною традицією виконання професійно-педагогічних обов'язків в українській школі (корумпованість, пріоритет мотивації запобігання невдачам);

- довготривалим становленням педагога-майстра та швидким нівелюванням його соціально-економічного статусу з боку держави (заробітна платня у порівнянні з середньоєвропейською менша в декілька разів);

- ідеями гуманізму про рівність умов існування людей будь-якої національності, справедливості і братерства в демократичному суспільстві та низькою соціально-економічною конкурентоспроможністю педагогів різних етнічних груп.

Література

1. Волков Г.Н. Этнопедагогизация современного воспитания / Г.Н. Волков // Мир образования. – 1997. – № 7. – С. 2.
2. Гуренко О.І. Формування етнокультурної компетентності майбутніх педагогів / О.І. Гуренко // зб. наук. пр. – Київ ; Запоріжжя, 2004. – Вип. 30. – С. 110–116.
3. Гуренко О.І. Технологія формування Етнокультурної компетентності студентів педагогічного університету / О.І. Гуренко // зб. наук. пр. – Бердянськ : СДПУ, 2004. – Вип. 2. – С. 90–101.
4. Гуренко О.І. Формування етнокультурної компетентності студентів в умовах поліетнічного середовища / О.І. Гуренко // зб. наук. пр. – Бердянськ : БДПУ, 2004. – Вип. 4. – С. 58–66.
5. Кукушин В.С. Этнопедагогика и этнопсихология / В.С. Кукушин, Л.Д. Столяренко. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2000. – С. 99–102.
6. Ляшенко О.І. Особливості відродження національного аспекту змісту в освітньому стандарті поліетнічної держави / О.І. Ляшенко // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. / кол. авт. – К. : ІЗМН, 1997. – Вип. 10. – 220 с.
7. Сущенко Т.І. Методичне забезпечення внутрішньошкільного управління / Т.І. Сущенко. – Запоріжжя, 1992.

СУЩЕНКО Л.О.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА СТИМУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГА

Новий зміст і завдання сучасної системи освіти вимагають особливої уваги до особистості вчителя – ключової постаті у формуванні громадянина України. Саме від нього залежить інтелектуальний і духовний потенціал нації. Учитель має вільно орієнтуватися в науково-інформаційному просторі, постійно збагачувати свої предметні, методичні, психологічні знання, бути взірцем високої духовної та педагогічної культури. Формування вільної, свідомої й конкурентоспроможної особистості передбачає подолання усталених стереотипів щодо формування людини та вироблення сучасного педагогічного ставлення до особистості учня.

Як засвідчує практика, закріплені десятиліттями механізми праці педагогів важко піддаються трансформації, тому набуває актуальності питання зовнішнього впливу післядипломної освіти на активізацію діяльності вчителів з професійної самокорекції та самовдосконалення. Актуальність проблеми педагогічного стимулювання професійного зростання вчителів загальноосвітніх навчальних закладів підтверджено Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ ст. (2002 р.), Державною програмою “Вчитель” (2002 р.).

Педагогічне стимулювання професійного зростання вчителів є психологічною, соціальною та педагогічною проблемою. Основні положення стимулювання діяльності особистості: необхідність задоволення її потреб, винагороди за витрачені зусилля, визнання та схвалення досягнень людини, сформовані ще філософами Античності. Представники філософії Ренесансу перевагу віддають задоволенню матеріальних потреб і прагненню особистості отримувати насолоду від життя.

У працях відомих психологів А. Адлера, В. Асєєва, Г. Горні, В. Грибанова, О. Ковальова, Т. Кудріної, О. Леонтьєва, В. Лозниці, А. Маслоу, Р. Немова, Г. Олптора та інших приділено увагу питанню виявлення джерел активності людини.